

BYUNG-CHUL HAN, ŞEY-OLMAYANLAR & GÜNDELİK HAYATIN ALTÜST OLUŞU, İSTANBUL: KETEBE YAYINLARI, 2025, 112 S.

NUH MUAZ KAPAN

Sosyolog,
Mail: nuhmuazkapan@gmail.com
 ORCID ID: <https://orcid.org/>

Byung-Chul Han'ın *Şey-Olmayanlar* adlı çalışması, dijital çağın dönüşümünü yalnızca teknolojik yenilikler, iletişim hızının artışı veya sosyal medya pratikleri üzerinden değil; daha derinde, varlığın tecrübe ediliş biçiminde meydana gelen ontolojik bir kırılma üzerinden okur. Buradaki temel iddia, çağdaş değişimin “daha fazla araç” veya “daha etkili iletişim” şeklinde nicel bir ilerleme olmadığıdır. Aksine değişim, insanın dünyada oluşuna imkân veren “şey”lerin geri çekilişi ile açıklanmalıdır.

Ontoloji, en genel anlamıyla “var olanın ne olduğu” kadar, “var olanın nasıl görüldüğü ve tecrübe edildiği” sorusunu da içerir. Bu bağlamda dijital çağın ontolojik karakteri, dünyanın artık maddi nesneler ve onlarla kurulan süreklilik içeren ilişkiler üzerinden değil; enformasyon, veri, akış ve göstergeler üzerinden kurulmasıyla belirginleşmektedir. Han'ın “şey-olmayanlar” (Nicht-Dinge) kavramı, tam da bu yeni varlık kipini; elle tutulamayan, bedensel temastan kopuk, mekânsız ve zamansız dijital varlık biçimlerini karşılar. Bulut sistemleri, veri kümeleri, sayısal etkileşimler, beğeniler, takipçi sayıları, bildirimler, kısa mesajlar ve algoritmik öneriler, yalnızca iletişimin parçaları

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Kitap İnceleme
Geliş Tarihi: 12. 02.2026
Kabul Tarihi: 20.05.2026
Yayın Tarihi: 30.06.2026

Makaleye Atıf Bilgisi

KAPAN Nuh Muaz, (2026). “Byung-Chul Han, Şey-Olmayanlar & Gündelik Hayatın Altüst Oluşu, İstanbul: Ketebe Yayınları, 2025, 112 s.”. *Muhafazakâr Düşünce*. Yıl: 22 Sayı: 70 (372-377).

muhafazakârdüşünce • yıl: 22 - sayı: 70 • Ocak-Haziran 2026

değil; artık dünyanın kuruluşunda merkezî rol oynayan varlık öğeleridir. Dünya, “şeyler dünyası” olmaktan çıkarak giderek “akışlar dünyası”na dönüşmektedir. Böylece “gerçeklik”, dayanıklılık ve süreklilikten ziyade geçicilik ve devinim ölçütleriyle tanımlanır.

Han’ın analizindeki kritik noktalardan biri, enformasyonun sadece içerik değil, bir varlık modu olduğudur. Enformasyonun ontolojik özelliği, şey gibi “durmaması”, “iz taşımaması” ve çoğu zaman “birikmemesi”dir. Burada enformasyon ile şey arasındaki fark salt maddilik farkı değil; zamanla kurdukları ilişki bakımındandır. Şey, zaman içinde eskir, iz bırakır, aşınır ve bir tür “biyografi” edinir. Bu yüzden şey, insanla ilişkisi bakımından yalnızca işlevsel değil aynı zamanda anlamsal ve duygulanımsal bir yoğunluğa sahiptir. Enformasyon ise tüketilir ve yok olur; zamansal birikime dirençlidir. Bu nedenle enformasyonel kültür, hafıza yerine dolaşım, hikâye yerine güncelleme, tecrübe yerine etkileşim üretir.

Han’ın “derinlik kaybı” dediği şey, bu geçicilik rejiminin doğal sonucudur. Derinlik, yalnızca düşüncenin yoğunluğu değil; dünyanın zamansal ve bedensel katmanlarının üst üste binmesiyle oluşan hacimdir. Dijital yüzeylerde ise dünya bir hacim olmaktan çıkar; sürekli yenilenen düz bir arayüz hâline gelir. Bu bağlamda modern öznenin dünyayla ilişkisi, mevcudiyetin içinde yerleşmekten ziyade, ekranın yüzeyinde kaymak şeklinde gerçekleşir.

Kültür klasik anlamda insanın dünyaya “yerleşme biçimi” olarak görülebilir. Yerleşme, bir mekânda oturmak değil; dünya içinde süreklilik kurma, tekrar üretme ve anlam inşa etme tarzıdır. Bu nedenle kültür; ritüeller, alışkanlıklar, tekrarlar, simgeler, yaslar ve şenlikler gibi unsurlarla zamanı biçimlendirir. Ancak dijital enformasyon düzeninde dünya, yerleşilebilen bir mekân olmaktan çıkar. Kültürel sürekliliğin yerine “akışa bağlı süreksizlik” geçer. Dikkat, zaman içinde yoğunlaşmak yerine parçalanır; beden geri çekilir; dokunma anlamını yitirir. Han’ın belirttiği üzere burada problem sadece “dikkat dağınıklığı” değil; kültürel hafızanın çözülüşüdür. Çünkü hafıza, şeylerle kurulan süreklilikten beslenir. Şeyler kalmadığında hatıralar birikmez.

Bu noktada Han’ın eleştirisi nostaljik değildir. O, eski dünyaya dönüş çağrısı yapmaz; asıl meselesi, dünyanın güvenilirliğinin kaybıdır. Almanca “Verlässlichkeit” (güvenilirlik), dünyadaki şeylerin insana süreklilik hissi vermesiyle ilgilidir. Şeyler güvenilir oldukları için değil; zaman içinde ilişki kurdurdukları için güven verirler. Enformasyon ise güveni değil, yalnızca etkileşimi mümkün kılar.

Han'ın "şey" vurgusu en güçlü felsefi arka planını Martin Heidegger'de bulur. Heidegger'in fenomenolojik yaklaşımı, insanın dünyayla temel ilişkisinin teorik temsil değil, pratik içindelik olduğunu savunur. Dünya, nesnelerin toplamı değildir; anlam ilişkilerinin ağıdır. Heidegger'in "el-altında olma" (Zuhandenheit) kavramı, bir şeyin "nesne" olarak değil, bir dünya açıcı olarak tecrübe edilmesini anlatır. Çekiç yalnızca bir cisim değildir; çivi, tahta, barınak, emek, ustalık ve başkalarıyla birlikte olma gibi anlam ufuklarını bir araya getirir. Şey, bu bakımdan dünyayı "toplayan" bir kuvvettir.

Modern teknolojiyle birlikte kırılma yaşanır. Heidegger'in Gestell (çerçeveleme) dediği şey, var olanı bir "kaynak" olarak görünür kılan, hesaplanabilirliğe indirgeyen ontolojik bir açığa çıkarma tarzıdır. Artık var olan, kendi özüne göre değil; kullanım ve kontrol edilebilirlik açısından değerlendirilir. Han'ın dijitalleşme analizi, Gestell'in en ileri evresini temsil eder: var olan yalnızca kaynak değil, veri kaynağına dönüşür; insan ise veri ekonomisinin bir girdisi hâline gelir. Daktilo ve yazı örneği bu bağlamda önemlidir. Daktilo, kelimeyi bedensel yazı ediminden koparır; bilgisayar ise bu kopuşu tamamlar. Dil, dünyayı açan şiirsel bir söyleyiş olmaktan çıkar; iletim ve dolaşım aracına indirgenir. Böylece şiir ve sanat, "tüketilemez" hâle geldikleri için değil; tüketim mantığına direnç gösterdikleri için marjinalleşir. Çünkü şiir, anlamı "iletilebilir bir içerik"e dönüştürmez; anlamı açar. Han'ın çözüm önerileri, klasik "dijital detoks" türü pratik reçeteler değildir; daha ziyade kültürel-ontolojik bir yeniden kurma girişimidir. Burada iki kavram öne çıkar: sükût ve ritüel.

Sükût, pasif bir sessizlik değil; dikkati yoğunlaştıran aktif bir kültürel durumdur. Enformasyon kapitalizmi sürekli üretim, görünürlük ve tepki zorlamasıyla işler. Her an paylaşmak, cevap vermek ve varlığını kanıtlamak gerekir. Sessizlik ise ölçülemez; pazarlanamaz; optimize edilemez. Tam da bu yüzden modern sistem sessizliği sevmez. Oysa sükût, dünyanın yeniden görünür olabilmesinin ön koşuludur: çünkü şey, ancak oyalanma ve dikkat içinde belirir.

Ritüeller ise kültürün zamansal istikrar mekanizmalarıdır. Ritüel, zamanı yavaşlatır; tekrar yoluyla dünyayı kalıcı kılar. Dijital çağda ritüellerin yerini algoritmik alışkanlıklar almıştır: bildirimler, hatırlatmalar, otomatik güncellemeler... Fakat bunlar ritüel değildir; çünkü "ilişki kurmazlar", yalnızca işlev görürler. Han'ın "gönül nesneleri" kavramı bu çerçevede anlaşılabilir: Gönül nesneleri, aceleye gelmeyen, zaman isteyen ve süreklilik üreten şeylerdir. Bu nesneler insanın dünyaya kök salmasını sağlar.

Han'ın *Şey-Olmayanlar*'da sunduğu eleştiri, teknolojiyi reddeden bir tutum değildir. Daha temelde, dünyayla ilişki kurma biçimimizin sorgulanmasıdır. Şeylerin geri çekilişi, yalnızca eşyanın azalması değil; dünyanın “toplanma” kabiliyetini kaybetmesidir. Dijital düzende hiçbir şey dünyayı toplamaz; her şey dağınıktır. Bu yüzden modern insan, çok şeye sahip olmasına rağmen dünyasızdır. Dolayısıyla mesele, geçmişe dönüş değil; dünyanın yeniden derinlik kazanmasıdır. Kültür, enformasyonun hızında değil, sükû-tun yoğunluğunda filizlenir. Şey, ritüel ve sükût birlikte düşünüldüğünde dijital çağda insanın dünyayla yeniden ilişki kurabilmesinin ontolojik imkânı görünür hâle gelir.

Byung-Chul Han'ın “şey-olmayanlar” kavramsallaştırması, metnin ana eksenini oluşturan ontolojik dönüşüm iddiası bakımından önemlidir. Han'ın “şey” kavramı yalnızca maddi nesneler dünyasına atıf yapmaz; daha derinde, insanla dünya arasında süreklilik ve derinlik üreten varlık kipini ifade eder. Şeyler, zamana direnç gösteren; eskidikçe iz taşıyan, aşındıkça hatıraya dönüşen ve böylece dünyayı toplayan varlıklar olarak düşünülür. Bu yönüyle şey, sadece bir nesne değil; insanın dünya içinde yerleşmesini mümkün kılan bir yoğunlaşma noktasıdır. Şeylerin geri çekildiği bir düzende ise yerini, iz taşımayan, birikmeyen ve çoğu zaman kalıcılığı olmayan enformasyonel varlıklar alır.

Enformasyona yüklediği anlam, sıradan bir “bilgi” tanımının ötesindedir. Enformasyon, içerikten çok bir varlık kipidir. Zira enformasyonun işleyişi, şeylerin işleyişiyle aynı değildir. Şeyler zaman içinde katmanlaşır; enformasyon ise tüketildikçe kaybolur. Şeyler süreklilik ve ritim üretir; enformasyon sürekli yenilenme ve dolaşım üretir. Bu nedenle dijital çağda kültürel hafıza, şeylerin taşıdığı zamansal yoğunluktan koparak, akışa bağlı bir yüzeysellğe dönüşür. Han'ın “derinlik kaybı” olarak adlandırdığı problem, psikolojik bir dikkat dağınıklığından ziyade ontolojik bir incelleme olarak anlaşılmalıdır. Dünya hacim kaybeder; tecrübe, yerleşiklik ve oyalanma imkânını yitirir; insan, ekranın yüzeyinde akan bir varlık düzeni içinde yaşar.

Kültür eleştirisi de kültürü “yüksek sanat”la sınırlamaz; kültürü hayatı biçimlendiren tekrarlar, ritüeller, semboller ve toplumsal zaman örgüsü üzerinden kavrar. Ritüellerin temel fonksiyonu, zamanı anlamlı bloklara ayırmak ve dünyayı yaşanabilir kılmaktır. Enformasyon çağında ritüelin yerini algoritmik alışkanlıklar ve otomatik tekrarlar alır. Fakat bunlar ritüel değildir; çünkü ritüel ilişki kurar ve yerleştirir, algoritmik tekrar ise yalnızca tüketim devrini hızlandırır. Burada kültürel sürekliliğin yerini güncelleme mantığı

alır; hatıranın yerini arama motoru, anlamın yerini performans ve görünürlük alır. Bu açıdan “şey-olmayanlar” çağında sorun, insanın dünyaya erişememesi değil; dünyanın artık insan için “toplanabilir” olmaktan çıkmasıdır.

Han, yaklaşım olarak felsefi bakımdan önemli ölçüde Heidegger’ci bir damardan beslenir. Heidegger’in teknoloji eleştirisinde merkezî kavram *Gestell*’dir: Modern teknoloji, var olanı kendi hakikatinde açığa çıkarmaktan ziyade onu kullanılabilir, kontrol edilebilir ve hesaplanabilir bir kaynak olarak çerçeveler. Han, bu çerçevelemenin dijital evresini tarif eder. Heidegger’de dünya kaynaklaşır; Han’da dünya veri kaynağına dönüşür. Heidegger’de var olan hesaplanır; Han’da öznenin kendisi de hesaplanan bir girdiye dönüşür. Böylece insanın varoluşu, yaşantıdan ölçülebilir performansa, tecrübeden reaksiyonlara ve yerleşiklikten ağ içinde devinime kayar. Bu bağlamda Han’ın “şey-olmayanlar” kavramı, teknolojinin yalnızca araçsal değil, ontolojik bir düzen olarak dünyayı dönüştürmesini görünür kılar.

Han’ın eleştirisi Baudrillard’ın simülasyon teorisiyle de belirli temas noktaları taşır. Baudrillard, modern dünyayı göstergelerin gerçekliğin yerine geçmesiyle, yani simülasyonla açıklar. Han ise göstergenin gerçekliği ikame etmesinden ziyade, tecrübeyi incelten akış mantığını öne çıkarır. Baudrillard’da gerçek kaybolur ve imge öne çıkar; Han’da şey geri çekilir ve akış öne çıkar. Bu ayrım, Han’ın eleştirisini göstergebilimsel çerçeveden daha ontolojik bir çerçeveye yerleştirir. Aynı şekilde McLuhan’ın “araç mesajdır” formülü de burada yeniden düşünülebilir. McLuhan’da araç duyuları biçimlendirirken Han’da dijital araçlar yalnızca duyuları değil, dünyanın kurucu maddesini değiştirir; dünya artık şeyler üzerinden değil, enformasyonel akışlar üzerinden kurulur.

Han’ın dijital çağ analizi güçlü bir ontolojik okuma sunması bakımından dikkat çekicidir. Dijitalleşmeyi yüzeysel biçimde “teknoloji ilerlemesi” veya “iletişim kolaylığı” olarak değil, varoluşsal bir dönüşüm olarak ele alması, metnin teorik değerini artırır. Ritüellerin çözülüşü, sessizliğin kaybı, dokunma ve iz kavramlarının geri çekilişi gibi unsurlar, dijital kültürün insani ve kültürel boyutunu görünür kılar. Han, tecrübeyi yalnızca bilginin artışı olarak değil, dünyaya yerleşme biçimi olarak ele aldığı için dijital çağın yarattığı boşluğu daha isabetli tarif eder. Bununla birlikte Han’ın analizinde bazı sorunlar da belirginleşir. İlk olarak, “şey” kavramının zaman zaman romantize edilme riski vardır. Şeylerin yok oluşunu kültürel hafızanın çözülmesiyle açıklamak önemli olsa da tarihsel olarak “şeyler dünyası”nın da yabancılaşma ve tahak-

küm üretmiş olduğu unutulmamalıdır. Meta fetişizmi, mülkiyetin iktidarı ve tüketim kültürü gibi modern problemlerde de şeylerin merkezî rolü vardır. Bu nedenle Han'ın “şey”i bütünüyle iyicil bir ufuk gibi konumlandırması, eleştirel bir okuma gerektirir. Şeyler sadece derinlik ve hatıra üretmez; aynı zamanda sınıfsal ayrımlar ve mülkiyet ilişkileri içinde iktidar üretir.

İkinci olarak Han'ın ekonomi-politik boyutu görece zayıftır. Dijital akışın kültürü çözmesi yalnızca enformasyonel hızdan değil, bu hızın arkasındaki kapitalist rekabet düzeninden de beslenir. Enformasyon akışı, “kendiliğinden” gerçekleşen bir kültürel dönüşüm değil; dikkat ekonomisi, reklam modeli, platform kapitalizmi ve algoritmik kâr maksimizasyonu gibi yapılara bağlıdır. Bu nedenle Han'ın ontolojik eleştirisi, emek, sınıf, sömürü ve üretim ilişkileri gibi katmanlarla desteklendiğinde daha güçlü hâle gelir. Aksi durumda metin, kültürel bir melankoliye yaklaşma riskini taşır.

Üçüncü olarak Han'ın dijitalle ilişkin anlatısı çoğunlukla kayıp üzerinden ilerler; dijital dünyanın kurucu ve olumlu imkânlarını ikincil düzeye iter. Oysa dijital ağların yeni dayanışma biçimleri, bilgiye erişimin genişlemesi, kültürel üretimin demokratikleşmesi ve yeni hafıza biçimleri gibi yönleri de vardır. Bu unsurlar dijital dünyayı bütünüyle “dünyasızlaştırıcı” bir yapı olarak görmenin sınırlarını hatırlatır. Bu noktada Han'ın eleştirisi, dijitalin yalnızca tahrip edici değil aynı zamanda kurucu biçimlerini de hesaba katan bir çerçeveye tamamlanabilir.

Son olarak Han'ın ritüel ve sükût önerileri güçlü olmakla birlikte normatif bir belirsizlik içerir. Ritüel çağrısı, kültürel zamanı yeniden kurma açısından önemlidir; ancak ritüeller tarih boyunca yalnızca özgürleştirici değil, disipline edici de olmuştur. Bu yüzden hangi ritüelin, kim adına, hangi toplumsal şartlarda yeniden üretileceği sorusu kritik hâle gelir. Sükût ise pasif bir sessizlik değil, dikkat rejimini geri alma girişimi olarak okunmalıdır. Bu çerçevede “şeylerin geri dönüşü” nostaljik bir nesne romantizmi değil; dijital çağın içinde dikkat, zaman ve bedensel tecrübe üzerinde yeniden egemenlik kurma çabası olarak yeniden yorumlanmalıdır. Bu bakımdan Han'ın dijital kültür eleştirisi teknoloji karşıtlığı olarak değil, dünyanın kurucu ontolojik ilişkilerinin çözülüşü olarak anlaşılmalıdır. Ancak bu çözülüşün yalnızca enformasyonel akışla değil, kapitalist hız rejimiyle birlikte düşünülmesi gerekir. Böyle bir okuma, Han'ın kavramlarını hem güçlendirecek hem de eleştirel bir dengeye oturtacaktır.